

GUIES D'HISTÒRIA URBANA DEL MUHBA:

1. BARCINO/BCN	8. DEFENSA 1936-39/BCN
2. GAUDI/BCN	9. ORIENT/BCN
3. DIAGONAL/BCN	10. SEAT 1950-65/BCN
4. PARCS/BCN	11. POBLENOU/BCN
5. GÒTIC/BCN	12. TEATRES/BCN
6. AIGUA/BCN	13. COOPERATIVES 1842-1939/BCN
7. BARRAQUES/BCN	14. INDIANES 1736-1847/BCN
	15. REREGUARDA/BCN

© de l'edició MUHBA 1a edició: gener 2015

AUTORIA: Eduard Riu-Barrera

BASE PLANIMÈTRICA: Jaume Artigues

PLÀNOLS DE SANTA CATERINA: Josefa Huertas, Jordi Aguelo i Judit Vico

DIBUIXOS DE RESTITUCIÓ: Magda Dalmau, Eduard Riu-Barrera

COORDINACIÓ EDITORIAL: Marta Iglesias i Ana Shelly

FOTOGRAFIA:

Arxiu Capítular de Girona, Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu Fotogràfic de Barcelona, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxiu Mas, Biblioteca Balmesiana, Biblioteca d'El Escorial, Fototeca.cat-Rambol, Museu d'Història de Barcelona, Mercè Marquès (Krom Restauració, SL), Museu Nacional d'Art de Catalunya, Ramon Muro, Pep Parer, Jordi Puig, L. Plasencia, Eduard Riu-Barrera, Pere Vivas.

Imatge de Coberta: Altar-reliquiari d'os, obrat a Colònia i importat a Barcelona, c. 1200, MUHBA.

DISSENY I MAQUETACIÓ: Estudi Tere Moral

23 Capella de Sant Llàtzer

Pl. del Padró, 2 i c. de Sant Llàtzer, 1-7
Capella d'un hospital de camí, probablement fundada a mitjan segle XII. Molt reformada i notablement restaurada, consta d'una nau única i d'un absis semicircular amb decoració de caràcter llobard avançat (s. XII-XIII).

22 Capella de Santa Llúcia, antigament Santa Maria dels Malalts o Mesells

C. de Santa Llúcia, 2
Capella construïda durant la dècada del 1260 i integrada posteriorment al claustre gòtic de la seu. De nau única, coberta amb volta apuntada i capçalera plana. Portal d'arquivoltes en degradació amb capitells figurats i decoració romànica tardana.

21 Diversos elements de la Catedral

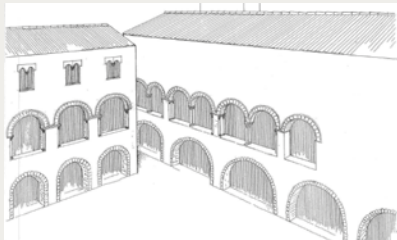
Pas del claustre al temple: Portal gòtic del creuer occidental que integra parts romàniques esculpides en marbre. Presenta arquivoltes molt treballades, capitells ricament figurats a l'esquerra (s. XIII) i amb motius vegetals a la dreta. Creuer oriental: Al costat del portal de Sant Iu hi ha parts de construcció romànica tardana integrades a l'obra gòtica.

20 Sant Pau del Camp

C. de Sant Pau, 99
Temple documentat d'ençà del 985, convertit en monestir cap al 1117 i extingit el 1835 per esdevenir parròquia. Construint segons models llobards avançats (s. XII), en destaca el portal esculptat i amb peces aprofitades de l'antiguitat tardana. Hi ha un claustre annex amb singulars obertures polilobulades i capitells figurats (mitjan s. XIII).

19 Banys Nous

C. dels Banys Nous i c. de la Boqueria
Banys documentats des del 1160 i enderrocats el 1834, que responien a un tipus de bany, o *hammam*, propi d'al-Andalus (s. XII-XIII). De disposició en angle o colze, la sala tèbia era quadrada, amb cúpula i columnes, i les sales calentes i fredes eren naus amb voltes de canó. Certs vestigis es conserven al MUHBA.

1 Palau del Bisbe

C. del Bisbe, 5

De la residència episcopal romànica establerta cap al 1160 en resten dues ales de tres plantes, disposades en angle i obertes al pati principal, amb galeries d'arcades i capitells esculptats al pis noble (final s. XII-XIII).

2 Torre de la casa del Degà

Av. de la Catedral i pla de la Seu

Torre de la muralla romana, amb finestra de doble arcada romànica (s. XII-XIII). A les proximitats hi ha els finestrals neoromànics de les torres del Bisbe i de l'Ardiaca, a la plaça Nova (s. XIX-XX).

3 Pintures de la Balmesiana

C. de Duran i Bas, 9

Pintures extretes d'un casal enderrocat per a la construcció de la Fundació Balmesiana, on ara s'exposen. Mostren motius vegetals, animalístics i heràldics, i la simulació de teixits de *palla rotata*, amb cavallers i falconers (final s. XII).

4 Finestres de la Canonja i l'Almoïna

Av. de la Catedral i c. de la Tapineria

Torre poligonal de la muralla romana amb finestra romànica de doble arcada (s. XII-XIII). El pany de muralla annex es troba sobrealt per un llenç que presenta un parell de finestres dobles romàniques (s. XI).

5 Palau Comtal dins el Palau Reial Major

Pl. del Rei i pati del Museu Frederic Marès

Vestigis de la residència comtal del primer romànic integrats al Palau Reial. En resten les voltes de canó de la planta baixa i les dues façanes longitudinals de dues plantes d'alçària, amb finestrals primitius (s. XI) i d'altres del romànic tardà (s. XIII) molt restaurats. Les pintures (mitjan o segona meitat s. XIII), ara exposades al Saló del Tinell, procedien de la sala principal i, segurament, al·ludeixen a les campanyes del rei Jaume I.

6 Edifici alçat sobre la muralla romana

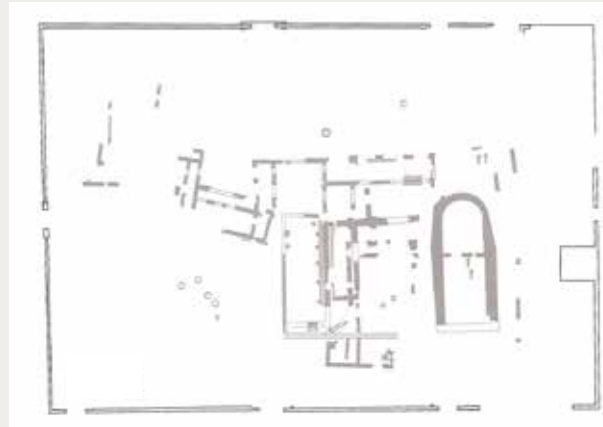
Pl. de Ramon Berenguer el Gran

La capella de Santa Àgata aprofita un tram de tres torres de la muralla romana i una construcció romànica alçada sobre les dues arcades dels trams intermedis de les torres (s. XII-XIII).

7 Monestir de Sant Pere de les Puelles

Pl. de Sant Pere

Monestir femení benedictí fundat el 945 i transformat en parròquia (s. XIX). L'església integra vestigis d'un temple preromànic o del primer romànic, amb columnes i relleus (s. X-XI). El seu claustre (final s. XII) va ser desmembrat i n'hi ha elements al MNAC (Barcelona) i a l'Enrajolada Casa Museu Santacana (Martorell).

Construccions anteriors al s. XIII

Fases constructives del s. XIII

8 Primer temple del convent de Santa Caterina

Mercat de Santa Caterina

Convent de l'orde dels dominicans, establert cap al 1223 i completament enderrocat el 1837. Les excavacions han posat al descobert restes d'una capella romànica (s. XI-XII), substituïda per un temple de tres absis i nau única, envoltat de les primeres dependències monàstiques (s. XIII). Una part dels vestigis és visible dins del mercat.

9 Capella de Marcús o de la Mare de Déu de la Guia

C. de Carders, 2 i placeta d'en Marcús

Fundada pel burgès Bernat Marcús a mitjan s. XII, vinculada a un hospital de camí. Les façanes segueixen models llobards avançats (s. XII-XIII) i l'interior és totalment transformat.

10 Pintures de la conquesta de Mallorca

C. de Montcada, 15

Casal gòtic que integra una ala romànica tardana al sud del pati, amb finestra de tres arcades (s. XIII). De la seva sala principal en procedeixen les pintures (mitjan o segona meitat s. XIII) exposades al MNAC, que representen la conquesta de Mallorca, el 1229, pel rei Jaume I.

13 Pintures

C. de Basea, 8-10

Pintures exhibides al MUHBA procedents de l'àmbit superior de la torre d'un casal d'origen romànic. Decoraven dos llenços paral·lels d'una sala amb volta apuntada que representen una cavalcada de cavallers (final s. XIII).

14 Casal i pintures

C. de Lledó, 7

Casal format a partir d'una ala romànica (s. XII-XIII) paral·lela a l'interior de la muralla romana, la qual integra una torre. El pis inferior presenta una arcada i decoració pintada amb motius geomètrics i vegetals d'adscripció imprecisa (s. XII-XIV).

15 Casal

C. del Correu Vell, 12-14 i c. de l'Hostal d'en Sol, 4

Casal senyorial molt transformat, que té una torre romànica amb finestres de doble arcada (s. XIII).

16 Pintures

C. de Lledó, 4

Pintures (segona meitat s. XIII) exhibides al MNAC procedents de la planta noble d'un casal d'origen romànic, amb quatre registres sobreposats que representaven escenes bíbliques i d'altres de difícil atribució, religiosa o secular.

17 Capella del Temple

C. d'Ataülí, 4

Capella instituïda pels templers cap al 1246, que després va formar part del Palau Reial Menor, de nau única i arcs de diafragma ocults per una volta gòtica tardana que amaga també vestigis de pintura romànica (s. XIII). La porta, molt retocada, que no es troba al lloc original, conserva arquivoltes i mènsules romàniques.

Barcelona s'acostuma a vincular al modernisme o al gòtic, però ben poc al romànic. Aquest estil, es diu, era una expressió artística rural i feudal, aliena als ambients urbans. La realitat és que a l'Europa meridional hi ha antigues ciutats que, igual que Barcelona, esdevingueren, a partir l'any 1000, dinàmiques capitals de principats o repúbliques, i que presenten remarcables vestigis romànics indicadors de la seva puixança, com Pisa o Tolosa de Llenguadoc. Però a Barcelona els testimonis són força menys manifestos, bé per la desaparició d'algunes de les principals realitzacions, bé per una certa desatenció cap a aquells que en resten; una actitud que no es correspon amb la combinació d'alt valor artístic i interès històric que sovint presenten.

Barcelona, de comtat carolingi a regne mediterrani

Presa a l'emirat de Còrdova i incorporada a la frontera sud de l'imperi de Carlemany el 801, Barcelona va quedar així històricament integrada a l'ordre carolingi en la seva evolució cap al feudalisme. La tradició hispanogoda precedent al domini cordovès pràcticament va extingir-se. Durant el segle ix fou un petit nucli distant dels centres polítics de l'imperi, sense un paper eminent. El principal poder urbà era el bisbe, i la governaren comtes de designació imperial dins d'ampolis districtes, estesos al sud i al nord del Pirineu. D'acord amb els canvis en l'imperi, cap a la fi del segle la dignitat comtal va fer-se hereditària, i Barcelona, junt amb alguns territoris pròxims, va revertir al llinatge que va donar origen al casal comtal local. Aquest, malgrat reconèixer el monarca franc, va actuar de manera gairebé sobirana i d'ençà del 950 va establir pactes amb el califat cordovès, el qual combinava les aliances amb atacs que culminaren amb l'assalt de la ciutat per Almansor el 985.

Moneda d'or barcelonina (mancús) del comte Berenguer Ramon I, 1023-1024, MUHBA.

El desmembrament del califat, passat l'any 1000, va deixar la iniciativa militar a mans dels barcelonins, que pressionaren l'al-Àndalus i, a canvi, obtingueren considerables compensacions o paries. Aquestes aportacions activaren els intercanvis i permeteren als comtes excepcionals encunyacions de moneda d'or o mancusos. L'acceleració de la feudalització de la societat va engendrar forts conflictes dins de l'aristocràcia i l'Església, de resultes dels quals el comte de Barcelona va imposar-se als grans vassalls i va estendre la seva preponderància sobre la majoria de comtats catalans, independents, de fet, del regne franc.

950-1050

Principals referents urbans documentats en aquest període, subdividit en dos per l'assalt d'Almansor el 985, ja que separa una etapa d'escassa informació escrita d'una de posterior progressivament abundosa.

Abans del 985

- Monestir de Sant Pere de les Puelles i capella de Sant Sadurní
- Catedral de la Santa Creu i Santa Eulàlia
- Palau Comtal
- Església dels Sants Just i Pastor
- Església de Sant Miquel, antigues termes romanes

Després del 985

- Església de Sant Cugat del Rec i via Francisca
- Església de Santa Maria del Mar
- Carrer de Santa Maria
- Mercat
- Torrent del Merdançar
- Burg dels Arcs Antics
- Torre de la Seu de l'Ardiaca
- Castell Vell i porta Major
- El Miracle i cementiri del Paradís
- Castell Nou i porta Nova
- Porta, castell i burg del Regomir. Sector del Alazins o Aladins i de la torre Ventosa
- Església de Sant Jaume
- Pou de Moranta i Cogoll
- Església i burg de Santa Maria del Pi
- Areny o riera
- Església de Sant Pau del Camp

(Segons E. Riu-Barrera)

Tot i la pressió exercida sobre la frontera amb al-Àndalus, l'avanç territorial barceloní fou lent fins a mitjan segle xii, moment en què, després d'afermar l'ocupació de Tarragona, es conqueriren les ciutats de Tortosa i Lleida (1148 i 1149). Aquesta expansió va confirmar la puixança del casal de Barcelona, que en poc més de mig segle va passar de posseir un petit conglomerat comtal a dominar un gran reialme transpirinenc i a convertir-se en força marítima, en un procés determinat per la participació en l'empresa pisana contra les Balears (1114-1115), l'adquisició al Llenguadoc i Provença d'importants senyories i, sobretot, l'obtenció del regne d'Aragó (1137).

Barcelona, que va assumir la pràctica capitalitat del nou reialme, va esdevenir, alhora, motor i beneficiària de l'expansió. A l'entrada del segle xiii es va aturar de cop la dominació sobre terres d'Occitània, a causa de la pressió militar del regne de França, en lluita contra els albigesos o càtars. En contrapartida, la monarquia barcelonina va orientar l'expansionisme vers les illes del mar Balear, amb l'ocupació de Mallorca i Eivissa (1229-1231), i cap al llevant peninsular, amb la conquesta de València (1232-1245). Aquesta progressió, que multiplicava molt notablement el seus dominis, va seguir amb la conquesta de Sicília (1282) i va obrir un fort conflicte amb el papat i la guerra amb el reialme de França (1284-1285), que li disputava la preponderància a l'occident mediterrani, on el casal reial de Barcelona havia esdevingut una significada potència i ho seria en els segles següents.

Segell de plom del comte rei Pere I el Catòlic, 1210, Arxiu Capitular de Girona.

Creixement i transformació de la ciutat

El segle x va significar el final del llarg procés desurbanitzador que Barcelona experimentava des de la desaparició de l'imperi d'Occident. Llavors encara estava plenament activa l'antiga muralla romana, que donava a la ciutat el valor de fortalesa. A l'interior del seu recinte, una senzilla i discontinua edificació convivia amb espais agrícoles, notables vestigis monumentals romans i les dues peces eminents de l'autoritat urbana. Aquestes eren la seu episcopal, d'origen antic, i el Palau Comtal, vinculat a l'ordenament franc. D'ençà de mitjan segle, a extramurs es poblava el suburí o burg, que acollia el mercat i el port.

L'assalt d'Almansor, el 985, devia retardar el desenvolupament urbà, però no va interrompre'l. Conseqüència d'això i del procés de feudalització fou la conversió en castells de les portes de la muralla, a inici del segle xi, sota control del bisbe i del vescomte. Gradualment les seves torres i els seus llenços es transformaren en residències patrícies. Dins del recinte, l'edificació va

intensificar-se i l'organització parroquial va prendre cos amb els temples de Sant Jaume, Sant Miquel i Sants Just i Pastor. El sector de la seu va ser modificat per la renovació de la Catedral (c. 1035-1058) i la implantació de la canònica i d'hospitals. També es va bastir un nou palau comtal, que va quedar voltat de tallers de pertrets militars i sumptuaris. A la porta Major el mercat centrava el creixement suburbà que s'estenia pels volts de la muralla i les vies que connectaven la ciutat. Cap a llevant va establir-se un sector d'urbanització planificada, o vila nova, que arribava fins a la platja de Santa Maria del Mar. Per regar l'entorn urbà i instal·lar-hi molins va crear-se, a mitjan segle, el rec Comtal, més tard integrat a la ciutat i generador d'una àrea manufacturera.

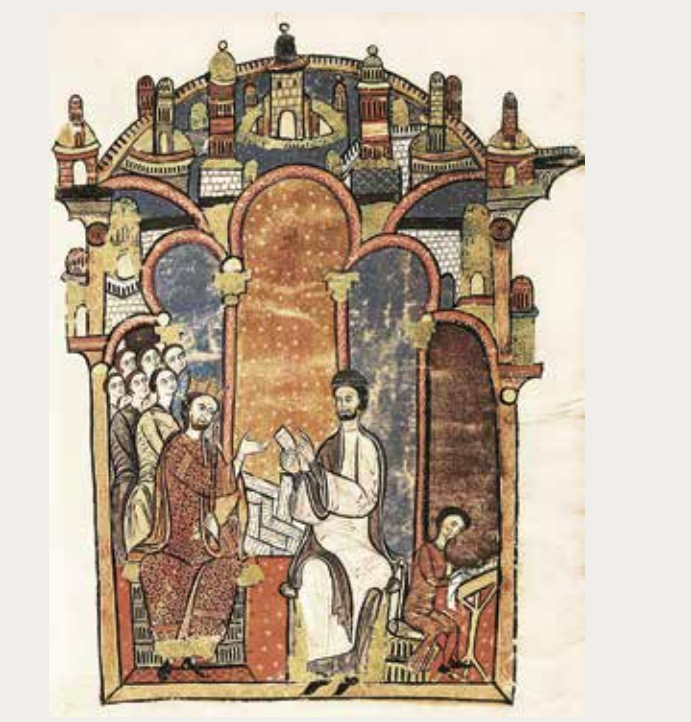
Peça arquitectònica (imposta), segurament procedent de la Catedral romànica, segle xi, MUHBA.

Debilitada la creixença a final del segle xi, Barcelona no va recuperar-se fins a mitjan segle següent, en un context diferent, quan va erigir-se en capital del nou reialme, i a l'activitat agrícola va sumar-s'hi el desenvolllament comercial i manufacturer. Durant el segle xii els canvis foren menors dins l'antic recinte murat, on va consolidar-se el call o barri jueu. El teixit urbà va afermar-se i dotar-se de trams planificats en diferents sectors d'extramurs, on progressaren les àrees especialitzades en proveïments i serveis, a més d'incorporar noves instal·lacions, com els banys. Arran de mar, entre el Regomir i Santa Maria del Mar, va concentrar-s'hi l'activitat portuària i mercantil, que en el segle immediat tindria un gran desenvolupament, amb la implantació de drassanes i alfòndecs per als mercaders.

En el segle xiii va cristal·litzar la nova forma urbana, que imitaria fins força segles després. L'antic recinte es va soldar als barris extramurs per constituir un sol cos d'extensió multiplicada. Això va fer obsoleta la vella muralla i va portar a protegir el conjunt ciutadà amb un recinte fortificat més extens, consolidat d'ençà del 1285. Enmig del creixement encerclat per la nova murada hi havia les cases de religiosos mendicants i mercaders i d'ordes militars implantats al llarg del segle. També s'hi trobaven les noves residències patrícies, així com un nombre creixent d'instal·lacions mercantils i artesanes. La ciutat s'havia convertit en un gran centre econòmic i polític, que sobrepassava l'àmbit català i del mateix reialme, per adquirir una dimensió mediterrània. En aquest segle els sectors dedicats al comerç marítim es dotaren d'organització pròpia, o consolat (1258), mentre que els principals estaments urbans obtingueren del monarca el govern municipal entre els anys 1270 i 1280.

Art i arquitectura del preromànic al segle xiii

L'art romànic s'enceta a Catalunya a l'inici del segle xi amb el corrent itàlic, que fa que l'etapa es denomini, especialment en arquitectura, primer romànic o llombard, la qual cosa posa en evidència les relacions establertes amb Itàlia, que es manifestaren en influxos posteriors de la mateixa procedència. La recepció de les primeres expressions romàniques va mesclar-se amb el procés de feudalització i amb la vigorosa renovació monumental i artística que la seva consolidació va comportar.

Liber feudorum maior, representació del sobirà de Barcelona al capdavant de la seva cancelleria, c. 1160-1200, Arxiu Reial de Barcelona, ACA-Photoaisa.

Barcelona no mostra, en els dos segles que segueiren la conquesta carolingia, una especial vitalitat, i fins passat l'any 1000 no hi ha obres significatives. D'època preromànica, els únics vestigis que es mantenen dempeus es troben al temple monàstic de Sant Pere de les Puelles, la datació dels quals és insegura, entre els segles x i xi. En les arts plàstiques destaca la rica ornamentació d'estil carolingi, datada l'any 1011, del manuscrit *Liber iudicum popularis*, obra jurídica de caràcter secular sorgida d'un escriptori local.

De l'arquitectura del primer romànic se'n conserven importants testimonis d'edificis laics de caràcter residencial, però cap temple. Els més remarcables són els del Palau Comtal (núm. 5), que, per la seva gran entitat, constitueix una excepcional mostra d'arquitectura palatina d'aquesta època a escala continental. En són coetanis els vestigis de construccions (núm. 4) aïçades sobre l'antiga muralla romana, a la Pia Almoina i la Canonja. No se sap

Liber iudicum popularis, compilat pel jutge Bonsom a Barcelona, 1011, Biblioteca d'El Escorial-Photoaisa.

si les obres de la Catedral documentades entre el 1035 i el 1058 en substituïren la seu preexistent o només la reformaren. Tanmateix, les notícies del sumptuós mobiliari litúrgic i de les tombes comtals o els treballs d'escultura incorporats al temple entre els segles xii i xiii, com el portal de marbre del claustre, de talla italianitzant (núm. 21), indiquen que la seu estotjava algunes de les millors obres romàniques del país.

Detall de la portalada romànica de marbre del claustre de la Catedral de Barcelona, segle xiii.

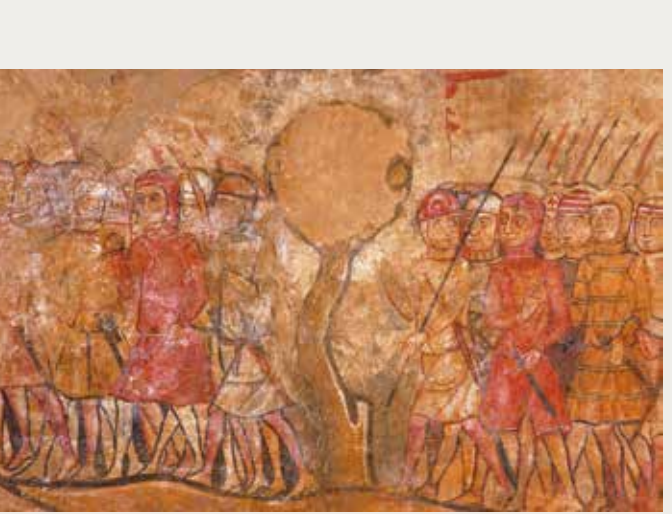
Bona part de l'arquitectura religiosa dels segles xii i xiii segueix els models evolucionats de romànic llombard, amb la incorporació d'escultura. Hi pertany el temple del monestir suburbà de Sant Pau del Camp (núm. 20), que, avançat el segle xiii, va dotar-se d'un claustre d'originals obertures. En canvi, el desaparegut claustre de Sant Pere de les Puelles (núm. 7) seguia els models convencionals, com també ho feren les senzilles cape-

lles suburbanes de Marcús i Sant Llàtzer (núm. 9 i núm. 23), a peu de camí. Una peça única, situada fora de l'ambient romànic i vinculada a l'arquitectura d'al-Àndalus, eren els desapareguts Banys Nous (núm. 19). Entre l'edificació residencial destaca el casal i la torre de l'Acadèmia de Bones Lletres (núm. 11 i 12), i les dues ales del Palau del Bisbe (núm. 1), que constitueixen la millor peça d'arquitectura domèstica del romànic català.

L'ascens al rang reial dels comtes barcelonins va fer sorgir notables creacions per remarcar la seva nova dignitat. Cap al 1157 va iniciar-se una sèrie de segells regis d'alta qualitat plàstica, i entre el 1160 i el 1200 va confeccionar-se el *Liber feudorum maior*, una obra molt singular entre les produccions sumptuàries de les cancelleries de la seva època i que es troba ricament miniaada amb representacions cerimonials dels sobirans.

La gran expansió urbana del segle xiii està feblement representada en l'arquitectura, ja que han desaparegut les nombroses i vigoroses cases de religiosos fundades llavors. Només en resten la senzilla capella del Temple (núm. 17) o els vestigis arqueològics del primer convent de Santa Caterina (núm. 8). Les millors creacions artístiques conservades d'aquest període són les pintures murals (núm. 3, 10, 13 i 16) d'importants residències patrícies, bastides dins i fora del nucli mural·lat romà. S'hi representaren majoritàriament imatges de cavallers o gestes militars contemporànies que exaltaven l'expansió del reialme i dels seus protagonistes, sempre amb gran qualitat, però també temes religiosos. Una peça major d'aquest gènere va presidir la sala principal del Palau Comtal o Palau Reial Major.

En suma, Barcelona aporta al romànic un seguit de pintures, miniatures i obres arquitectòniques d'eminent valor artístic i també històric, especialment pel seu majoritari caràcter secular i per la seva vinculació als ambients comtals o reials i als seus entorns socials. Al tombant dels segles xiii i xiv les obres catedralícies i de la capella del Palau Reial Major significaren la substitució dels llenguatges romànics tardans per un de gòtic plenament format.

Pintura del Palau Comtal, o Palau Reial Major, que representa una campanya militar del sobirà barceloní, mitjan segle xiii, MUHBA.

El relat geogràfic i històric sobre Barcelona en temps romànics

L'atenció per Barcelona no sorgeix en la literatura geogràfica fins al segle xii, en reconeixença de la seva incipient força mercantil i marítima. Al-Idrīsī, en l'*Esbarjo de qui vulgui recórrer el món*, dedicat a Roger II de Sicília (c. 1154), es fixava en el port i remarcava que la ciutat tenia “un raval i muralles fortificades” on “viu el rei dels francs [catalans] perquè és la seva capital” i que “posseeix vaixells que comercien i fan ràtzies”. En el *Llibre de viatges* del jueu navarrès Benjamí de Tudela (a. 1173) s'assenyalava que hi “arriben amb mercaderies comerciants d'arreu: de Grècia, Pisa, Alexandria d'Egipte, de la terra d'Israel, d'Àfrica i de tots els confins”, alhora que s'anotava la presència d’“una santa comunitat [de jueus] amb homes savis i prudents”.

Si des de fora es remarcava l'activitat de la ciutat, aquesta mateixa propiciava la presa de consciència urbana i convertia Barcelona en protagonista d'història i llegenda. “Cap i començament de Catalunya” fou anomenada en el *Llibre dels reis* (1277-1280), un tractat històric en el qual se n'explica la fundació per Hèrcules, amb un estol de nou barques vingudes de Troia que li donarien el nom fabulós de Barca Nona. Segons aquesta mateixa narració, un temps després, el cabdill got Catalò la poblaria amb els seus homes, els catalans. En ser conquerida als sarraïns per Lluís, fill de Carlemany, la ciutat fou dotada d'un nou ordenament per a l'establiment d'esglésies i monestirs. L'antiga muralla seria donada als cavallers participants en la conquesta, mentre que a l'interior del recinte s'hi establiria la gent de peu. Algunes d'aquestes llegendes tingueren una llarga supervivència.

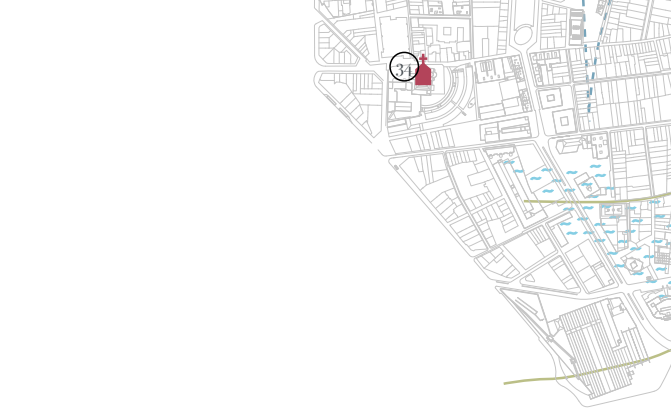

Gerreta importada a Barcelona procedent de Síria, segle xiii, MUHBA.

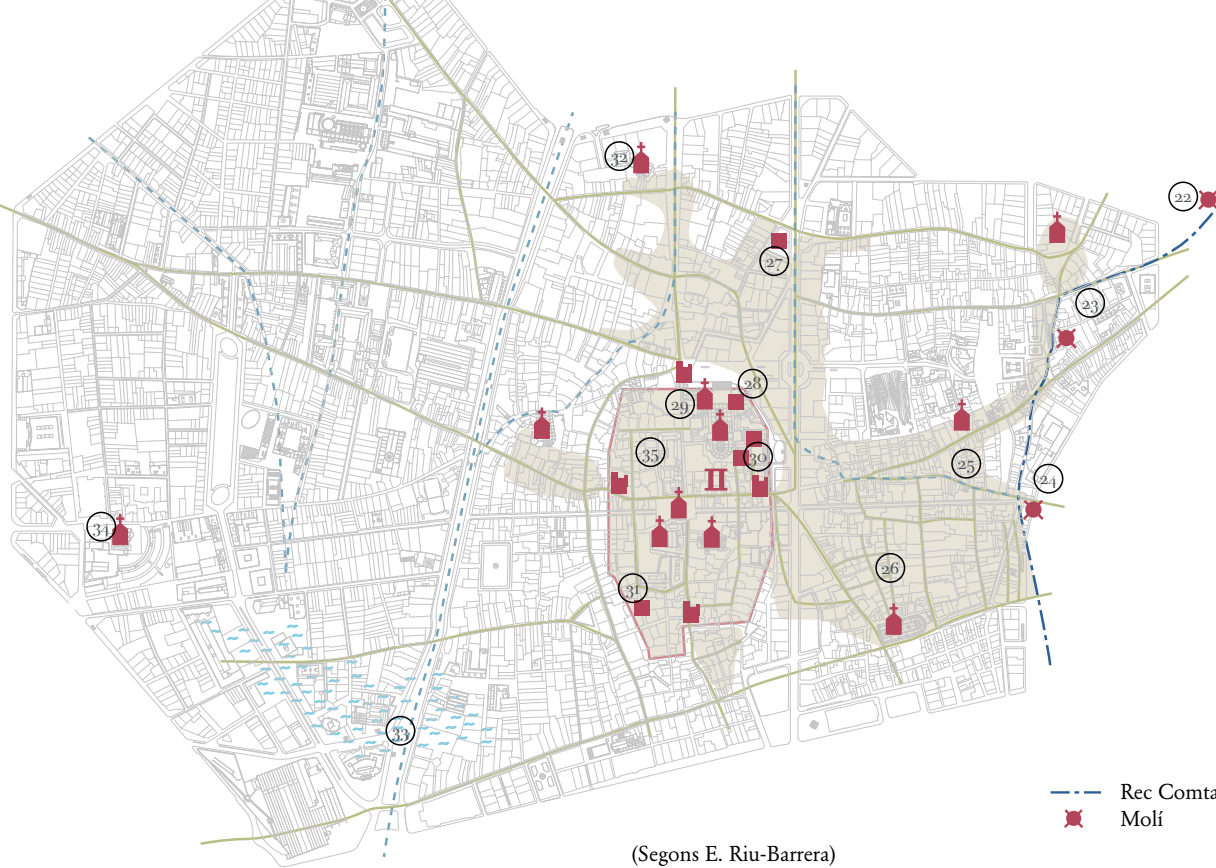
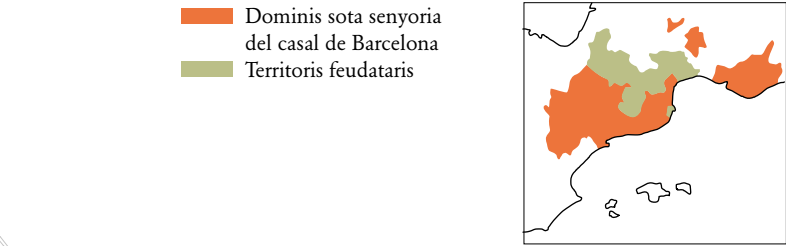
1050-1150

Principals referents urbans documentats de nou en aquest període, afegits als de l'etapa anterior.

22. Molins de Soler
23. Molins de Sant Pere
24. Molins de Mar
25. Desviació del Merdançar
26. Vilanova o sector de nova urbanització
27. Palau Comtal Menor
28. Hospital i dormitori canònic
29. Església del Sant Sepulcre
30. Palau del Bisbe
31. Cases de la milícia del Temple
32. Monestir i vila·la del Sant Sepulcre, anomenat més endavant de Santa Anna
33. El Cagallé
34. Monestir de Sant Pau del Camp
35. Call jueu

(Segons E. Riu-Barrera)

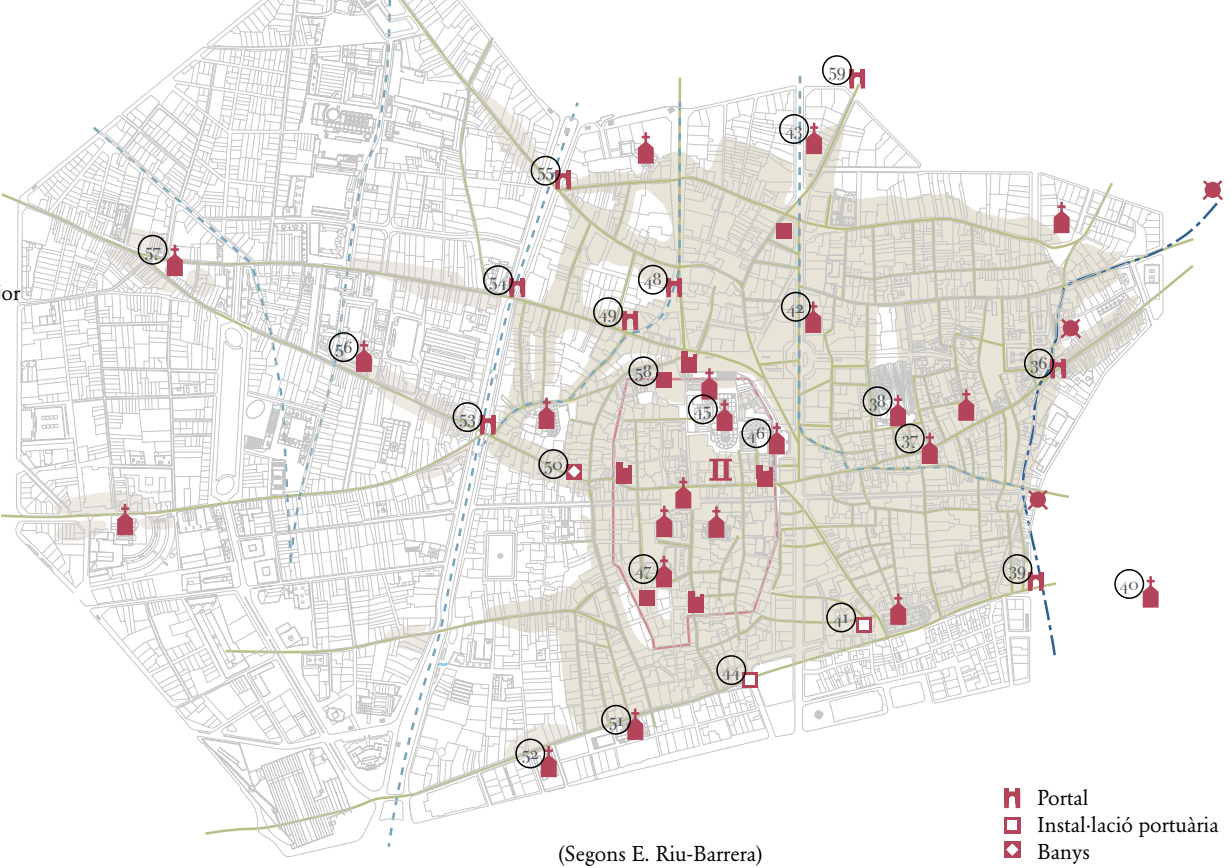
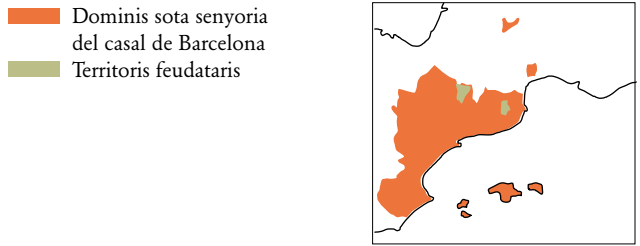

1150-1280

Principals referents urbans documentats de nou en aquest període, afegits als de l'etapa anterior, que finalitza amb la construcció d'una nova muralla, imposada pel rei Pere el Gran el 1285, la qual va significar la fixació d'una forma urbana nova.

36. Portal d'en Campderà
37. Capella de la Mare de Déu de la Guia o de Marcús
38. Convent de Santa Caterina
39. Portal del Born
40. Convent de Santa Clara
41. Alfòndecs
42. Convent hospitaler de Sant Joan de Jerusalem
43. Convent de Santa Maria de Jonqueres
44. Drassanes
45. Capella de les Onze Mil Verges o de Santa Llúcia
46. Capella de Santa Maria del Palau Reial Major
47. Comanda del Temple i capella de Santa Maria del Palau
48. Portal del Pou d'en Moranta
49. Portal de les Cases de Berenguer Vilarjoan
50. Banys Nous i Call Menor
51. Convent de la Mercè
52. Convent de Sant Francesc
53. Portal de la Boqueria
54. Porta Ferrissa
55. Portal de Santa Anna
56. Hospital d'en Colom
57. Hospital de Sant Llàtzer
58. Palau del Bisbe
59. Portal de Jonqueres

(Segons E. Riu-Barrera)

(Segons E. Riu-Barrera)